

בהר ב

בדוגמא צום סיום הסדרה „אני הוי”
(וואס דאס מיינט, ווי רש”י זאגט:)
— נאמן לשלם שכר.

די הבטחה פון שכר פאר לימוד
התורה וקיום המצות אין אלגעמיין,
געפינט מען אין כמה וכמה סדרות
התורה און אין כו”כ משניות (אויך
אין מס’ אבות *). אבער דער חידוש
וואס איז דא אינעם סיום פון היינטיגן
טיקער סדרה, באשטייט אין דעם וואס
„נאמן לשלם שכר”: דער אויפטו פון
פסוק איז דא (ניט דער צוואג און
ס’קומט אים שכר פאר שמירת שבת
און יראת המקדש, נאר) און דער אויך
בערשטער איז „נאמן” צו באצאלן, און
ניט פארמיידן ח”ו, דעם שכר וואס עס
קומט אט-די וואס דערפילן די דער-
מאנטע ציוויים *.

על דרך זה איז אויך אין סיום
משנה הנ”ל: ר”מ איז דא מחדש (ניט
און פארן עמל בתורה הרבה קומט א
סך שכר, נאר) און „יש שכר הרבה
ליתן לך”. ד.ה., דער מענטש קען
דאך טראכטן: אמת טאקע אים קומט
א סך שכר פאר דער גרויסער הארץ-
וואניע; עס קען אבער געמאלט זיין
ער זאל דאס ניט באקומען אין פולן,
ווייל ס’איז גאר ניט בנמצא אזויפיל
שכר צו געבן אים — איז ר”מ מדגיש
און באווארנט „יש שכר הרבה וכו’”,
און ער איז פאראן אין דער גרויסער
מאס, און במילא איז דער מענטש

א. אין די שבתים וואס צווישן פסח
און שבועות לערנט מען פרקי אבות,
יעדן שבת א פרק.

און וויבאלד און אלע ענינים פון
תורה זיינען בתכלית הדיוק (ובמכ”ש
פון דעם וואס אפילו עניני העולם זיי-
נען ניט באקראי ח”ו, נאר בהשגחה
פרטית), איז מובן, און דער פרק וואס
מען לערנט אין דעם באשטימטן שבת,
האט א שייכות אויך צו דער סדרה
וואס מען לייענט דעמאלט.

פון די משניות פון היינטיקן פרק
(ד’), וואס מ’געפינט אין זייער תוכן א
שייכות מיוחדת צו דער היינטיקער פ’
(בהר), איז די משנה * „ר”מ אומר
הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה כו’”,
וואס איר סיום איז „ואם עמלת בתורה
הרבה, יש שכר הרבה ליתן לך” —

(1) ס’ הפרס לרש”י (בפ”י התפילות)
וסדור ר”ע גאון — בשם הרב שר שלום גאון
(אלא שנאמר שם סתם בשבת), ובסידור
אדה”ו (וכ”ה בטווי”ח ס’ רצב (וכנ”ל) —
בשבת סתם), אבודרהם (סוף סדר ימי הער
מר), מקומות שבהערה הבאה: נוהגין לומר
פרקי אבות.

(2) אבודרהם שם. פרקי משה לאבות
בתחלתו. מדרש שמאל לאבות בהקדמה.
אדה”ו בסידורו. ובסידור שם (וכ”ה ברמ”א
לאו”ח סו”ס רצב. סדור הרמ”ק ועוד)
ש”ש נוהגין כך כל שבתות הקיץ —
עוד מנהגים בזה — ראה מחזור ויטרי
סקמ”א. כלבו סו”ס מ’). ולהעיר מכמה
מאמרים של כ”ק מו”ח אדמו”ר שנאמרו
אחרי חגה”ש, שהתחלתם היא משנה שבפרקי
אבות שבשבתים אלו.

(3) משנה יו”ד.

(4) כ”ה בסדור אדה”ו. ובמסכת אבות
שנפסה במשניות, ש”ס וכו’ — ליכא תיבת
„הרבה” (הראשונה). וראה בשער הכולל
דכמה שינויי נוסחאות בפרקי אבות נמצאו
בסידור (זה ודהשל”ה).

(5) וכ”ה בתו”כ כאן (אני נאמן כו’).

(6) סוף פ”ב. ועוד.

(6*) וכמה שינויים בפרש”י עה”ת בכ”מ
שנאמר בהם „אני הוי”’. ולדוגמא: לעיל
כב, ל (ובכב, לא — לא פירש כלל). כב,
לג. ואכ”מ.

משא"כ ביי א נמכר לעכו"ם, וואס
אים דארף די תורה באזונדערס אג-
זאגן "לא תעשו לכם אלילים גו' את
שבתותי תשמורו גו' " — ווארום
אלולי הציווי, וואלט אזא איינער גע-
קענט טראכטן ביי זיך "הואיל ורבי
עובד ע"ז אף אני כמותו, הואיל ורבי
מחלל שבת אף אני כמותו" —

האט דא אויך געקענט זיין אן ארט
צו מיינען, אז זייענדיק א "נמכר ל-
עכו"ם" איז ניטא קיין שכר הרבה אום
צו געבן אים שכר פאר די ציוויים;
דערפאר דארף מען זאגן, אז מיט "אני
ה'" מיינט דא דער פסוק צו מדגיש
זיין, אז אויך בנוגע צו אים איז דער
אויבערשטער נאמן לשלם שכר.

און אין זעלבן אופן איז אויך דער
אויפטו פון דער משנה "ואם עמלת
בתורה הרבה יש שכר הרבה ליתן
לך": מיט "יש שכר הרבה כו'"
ווערט ניט געמיינט בנוגע צו עמל
בתורה בכלל (ווארום דאן איז עס קיין
חידוש ניט), נאר בשייכות צו "עמלת
בתורה הרבה" פון א סוג מיוחד וועגן
וועלכן עס רעדט זיך במשנתנו — פון
א בעל עסק:

בתחלת המשנה ווערט געזאגט "הוי
ממעט בעסק ועסוק בתורה", אז אויך
א בעל עסק — אזא וואס ע"פ דין
מעג ביי אים זיין "מלאכתו קבע און
תורתו עראי" — זאל מחטט זיין אין

פארזיכערט צו באקומען דעם "שכר
הרבה".

דארף מען פארשטיין: וואס איז
דא דער "חידוש" (הן אין פסוק) אז
דער אויבערשטער איז א "נאמן" צו
באלוינען דעם מענטשן דאס וואס אים
קומט, און (הן אין דער משנה) אז
דער אויבערשטער האט דעם גענוג-
דיקן שכר הרבה צו באצאלן דעם
מענטשן וויפל אים קומט?

ב. דער פסוק "את שבתותי תש-
מורו גו' אני ה'" שטייט אויך אין
א פריערדיקער סדרה, און דארט איז
רש"י "ניט מפרש 'נאמן לשלם
שכר', ווי ביי דעם פסוק שבפרשתנו.
דערפון איז פארשטאנדיק, אז די בא-
ווארעניש, אז דער אויבערשטער איז
"נאמן לשלם שכר", פאדערט זיך בלויז
ביי דעם פסוק "את שבתותי תשמורו
גו'" — וועלכער קומט בהמשך צום
פריערדיקן פסוק "לא תעשו לכם אלי-
לים" און וואס ביידע ציוויים זיינען
געזאגט געווארן בשייכות צו א אידן
הנמכר לנכרי".

בנוגע אידן בכלל, איז כשם ווי
כלפי זיי איז ניטא קיין חידוש מיוחד
אין דעם ציווי גופא. אזוי איז אויך
דערביי ניטא קיין חידוש אז דער אוי-
בערשטער האט און ער וועט געבן
דעם גאנצן שכר פאר אויספירן דעם
ציווי.

(11) תו"כ ורש"י כאן, וראה לקמן הערה
13.

(11*) ולכן צ"ל הוראה מיוחדת בזה
מר"מ "הוי ממעט כו'" — כי אין זה פסיד
בהל' ת"ת — כ"א הוראה נוספת ומדת
חסידות (ראה ב"ק ל' א): חסידא כו'
מילי דאבות.

(12) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג, אבל אין
לומר שכונת המשנה ב"הוי ממעט בעסק
ועסוק בתורה" הוא "לת"ח שלמד או שדעתו

(7) להעיר מפ"ב מט"ז, שנאמרו שם ב'
הענינים: נותנין לך שכר כו' (וגם) ונאמן
הוא כו' שישלם לך כו'. — אבל שם החידוש
— נותנין וכאן החידוש — יש שכר.
ולהעיר עוד, אשר שם גם במשניות וכו'
הגירסא "תורה הרבה" (ראה לעיל הערה 4).
(8) עוד דיוקים במשנה זו — נתבאר
בשיחת ש"פ עקב תשכ"ח.
(9) קדושים (יט, ל).
(10) וכן בתו"כ.

אודאי זיין פשוט אז זיי קומט און זיי זיינען געזיכערט מיטן פולן שכר! ווי קומט עס, וואס דווקא ביי זיי איז נויטיק צו באווארענען אז „נאמן לשלם שכר“ און אז „יש שכר. הרבה ליתן לך“?

ג. אויך דארף מען פארשטיין: פאר- וואס זאל זיין א טברא יי „הואיל ורבי עובד ע"ז אף אני כמותו“?

בנוגע חילול שבת, קען מען עס מסביר זיין: היות אז ע"פ תורה איז ער משועבד לרבו יי, ער איז מחוייב

(13) במלבי"ם לתו"כ כאן: „שלא ילמוד ממעשה רבו לפרוק מעליו עול מצות... שהדבר קשה עליו לשמור מצות ה' בהיותו בית עכו"ם“. אבל ממה שהכתוב מזהיר רק „לא תעשו לכם אליילים גוי“ את שבתותי תשמרו גוי“ [ואינא מזהיר על שמירת המצות בכלל (אף שיכול להתלמד ממנו לפרוק מעליו עול כל המצות) — ובדוגמת האזהרה (אחרי יח, ג) „כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה גוי וכמעשה ארץ כנען גוי לא תעשו“], וגם ממה שבתו"כ ורש"י כאן מפרט ומונה רק ג' ע"ז וחילול שבת — מוכח, שהכוונה ב„שלא יאמר“ היא כמשמעות פשוטות הל', שלא יאמר בלבדו ויחשוב שג' דברים אלו. הותרו לו. וכ"מ גם מל' התו"כ (לפי כמה דפוסים) „הכתוב חמדת“, שצריך לימוד מיוחד שלא יאמר הואיל ורבי כו'. (14) כדמוכח ממה שהכתוב הוצרך ליתן טעם על „ויצא בשנת היובל“ „כי לי בניי עבדים — שטרי קודם“, היינו שגם העכו"ם יש לו שטר (ושעבוד) עליו (ועד שלח מ"ד ב"ק קיג, ב) וגם גופו קניו, אלא דמכיון

(*) הטעם מה שהתו"כ ורש"י מונים גם ג"ע — אף שלא נאמר כאן אזהרה על זה, אינם מזכירים „מקדשי תירא“ הנאמר כאן (ואדרבה — בסמיכות ל„אני הוי"י“), וכן לאיזן גיטא: מכיון שהקס"ד דהעבד הוא שיהא מותר גם בגיטא, למה לא הזהיר ע"ז הכתוב כמו שהזהיר על ע"ז ושבת (וכן הטעם למה רש"י משנה הסדר שבג' דברים אלו מהסדר שבתו"כ) — נתבאר בארוכה בשיחת ש"פ בהר. תשכ"ה.

„עסק“ (אינגענע באשעפטיקונג) און זיך עוסק זיין אין תורה. און ביי דעם „עמלת בתורה הרבה“ פון דעם בעל עסק, וואס דאס איז דאך געטאן לפנים משורת הדין, איז ר"מ מחדש אז „יש שכר הרבה ליתן לך“.

איז עס אבער שווער צו פארשטיין, און אין ביידע פאלן קען מען פרעגן אז איפאקא מסתברא: אויב ביי שמירת שבת וכו' פון סתם א אידן, פון א בן חורין, און ביי לימוד התורה פון א יר שב אוהל (וועלכע זיינען ניט פארבונדן דען מיט „עמלת“ — מיט א באזונדער באמייאונג — ניט צו נארן זיך, אדער צו טאן „במדת חסידות ואהבת התו"רה“?) איז א דבר פשוט אז זיי האבן און וועלן באקומען שכר מלא — איז דאך מכל שכן אז אין פאל ווען א נמכר לעכו"ם איז שומר דעם שבת כהלכה (טראץ דעם וואס ער האט א סלקא דעתך — אין תורה — אז „הואיל ורבי מחלל שבת אף אני כמותו“) און ווען א בעל-עסק איז עמל „בתורה הרבה“ דורך ממעט זיין אין זיין „עסק“ (הגם ער איז דאס ניט מחוייב ע"פ דין), דארף דאך

יפה כו' — שצריך לעשות תורתו קבע ולחיות חיי צער (שם ה"ג וד') — כי הוראה זו היא בפני דאבות (משנה ד'), משא"כ כאן, וכן מוכח גם מהלשון „ממעט בעסק“. ועפ"יז תובן גם השייכות ד„והיו שפל רוח בפני כל אדם“ [שהחידוש בזה הוא בפני כל אדם ממש (פירוש המשניות להרמב"ם. וראה תניא רפ"ל)] ל„הוי ממעט בעסק ועסקו בתורה“ — כי יש מעלה גם בבעלי עסקים על יושבי אהל (כמבואר בלקו"ת שה"ש (מד, סע"ד ואילך) בענין „אמצאן בחיז“). וזהו שמחדש התנא, שאף שישנם בו ב' המעלות — המעלה דבעלי עסק וגם המעלה דיושבי אהל (שה"ה) ממעט בעסק ועוסק בתורה, מ"מ, הוי שפל רוח בפני כל אדם, בין בפני בעלי עסק בין בפני יושבי אהל.

(12*) הל' ת"ת לאדו"ז פ"ג ס"ד.

שבת זיין אויך אין פאל ווען ס'איז
ניט נוגע צו עבודת רבן.

אויך בנוגע גילוי עריות קען זיין
אן ענליכע הסברה: וויבאלד אז "להר-
ליד וולדות" איז א טייל פון עבודת
העבד לרבו — וואָס דערפאר ווערט
געזאָגט ביי אן עבד עברי הנמכר ליש-
ראל אז "רבו מוסר לו שפחה כנענית
להוליד ממנה עבדים" — איז דע-
ריבער, וויבאלד דער ישראל הנמכר
לעכו"ם מעג און דאָרף נעמען א
שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים¹⁷,
קען זיך אפלייגן, אָז ביי אים ווערט
נפקע דער גאנצער איסור פון גילוי
עריות (די עריות וואָס אידן זיינען
אויסגעטיילט פון ב"ג¹⁸). און אזוי ווי
רבו — "אף אני כמותו" — איז ער
ניט מוזהר אויף די עריות וואָס זיינען
מותר לב"ג¹⁹.

(17) קידושין יד, ב ואילך. מכילתא ורש"י
משפטים כא, ד. ספרי ורש"י ראה טו, יח.
ובפרט את"ל שגם בשפחה דאינה דאדנו
הדין כן. — ראה הערות דלקמן.
(18) באם יש לרבו שפחה כנענית (שק"ט
בזה — מג"ח סוף מצוה מב) וכופהו להוליד
ממנה עבדים.
(19) ראה המקנה קידושין טז, ב תוד"ה
אמר רבא. [ומה שהקשה שם מהא שכתב
מהרש"א (יט"ן מא, ב) שגם ע"ע מותר
בשפחת רבו דוקא וגבי נכרי לא שייך
שפחה שלו] — (א) ראה גו"ב (נעתק בהערה
21) שכונת המהרש"א הוא לענין אחר (ב)
ראה מג"ח שם שגם נכרי אפשר שיה"ל לו
שפחה. ואכמיל בזה].
(20) ראה סנה"גז, ב ואילך. רמב"ם הל'
מלכים פ"ט ה"ה.

(21) ראה לעיל הערה 16. — ובדוגמת
מה שז"ע (הנמכר לישראל) מותר גם בשפ-
חה שאינה של רבו (אף שהולדות אינם
לרבו), כדמוכח בתמורה ל, א.
במהרש"א גיטין שם: "אבל בשפחה כנע-
נית שאינה לרבו של ע"ע אסור בה" (ובקריני
ראם שם הקשה עליו ממ"ס תמורה שם).
אבל ראה גו"ב מההו"ת אה"ע סל"א, שכונת

צו ארבעטן פאר אים, און וויבאלד אָז
ביי רבו איז ניטא דער ענין פון שבת
און ס'איז א טאָג גלייך מיט אנדערע
טעג²⁰, קען מען דערפון במילא א-
רויסנעמען א טעות דיקע מסקנא, אָז
דער חיוב צו ארבעטן איז פאר אים
גילטיק אויך שבת. [און נאך מער:
וויבאלד ער מעג (לפי הטעות) און
דאָרף ארבעטן בשבת בשביל רבו, איז
שוין פון אים נפקע געוואָרן אינגאנצן]
דער חיוב פון שמירת שבת²¹ — "אף
אני כמותו" — אָז ער מעג שוין מחלל

ש"שטרי קודם — לא חל שעבודו של
העכו"ם (מלכתחלה) כ"א עד היובל (ראה
פרש"י כה, מח).

ומה שגם בנוגע לגאולתו — גם לפני
היובל, "לא תבא עליו בעקיפין (רק) מפני
חילול השם" (פרש"י שם. ב"ק קיג, סע"א)
— הוא לפי שגזילת עכו"ם או הפקעת
הלואתו מותר (ראה ב"ק שם). אבל בכ"ז ה"ה
קנוי לרבו, ורק שמותר לגזול או להפקיע
ממנו.

(15) ואדרבה: עכו"ם ששבת חייב מיתה
(סנה"גז, סע"ב. רמב"ם פ"י מהל' מלכים
ה"ט).

(16) כי — גוסף לזה שאיסור שהותר
מכללו קלש (ראה כתובות לב, א)
— מכיון שההיתר (לפי הס"ד) לעבוד לרבו
בשבת הוא מצד שעבודו אליו, שהגדר
דשעבוד עבד הוא שאין לו מציאות לעצמו
(ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 235 ואילך),
לכן י"ל (לפי ס"ד זו) שבענינים הנוגעים
לעבודת רבו "אף אני כמותו" — גם כשכפור
על א"ז נוגע לרבו. (משא"כ באיסורים
שאינם נוגעים לרבו כלל, לא ישנה ס"ד
"אף אני כמותו", וכנ"ל הערה 13).

(16*) גוסף על הנ"ל (בהערה הקודמת)
בנוגע לכל האיסורין — הרי סברא גוססת
לביטול האיסור בנוגע לשבת ע"פ הקס"ד
במכילתא (לתשא לא, יד) "הואיל וחללנו
מקצתה נחלל את כולה" — שהרי כבר מחולל
ועומד וראה רש"י מנחות (עב, רע"ב).
הדעות בחולה שיש בו סכנה האם לכל
צרכיו מחללין (הובאו בב"י א"ח רסכ"ח
ד"ה ומ"ש רבנו וכן מכה). ואכ"מ.

אנדערש איז אָבער ביי ע"ז: (א) ווייל אויך אויף רבו איז חל דער איסור פון צו דינען ע"ז, וואָרום ס'איז דאָך איינע פון די ז' מצות ב"נ²², און (ב) ווייל דאָס איז אַ זאָך וואָס האָט לגמרי ניט צו טאָן מיט עבודת רבו. און וויבאלד אַזוי, פאַרוואָס זאָל זיין אַ וועלכע-ניט-איז נתינת מקום צו מיינען, אַז ער זאָל אויך מעגן דינען ע"ז?

ד. וועט מען עס פאַרשטיין, דורך מקדים זיין וואָס דער זהר זאָגט (אין אָנפאַנג פון היינטיקער סדרה²³) בנור גע אַן עבד עברי הנמכר לישראל, אַז עבדים זיינען פטור פון "עול מלכותא דלעילא" און דערפאַר זיינען זיי אויך "פטורין מן המצות".

און דערמיט איז דער זהר מבאר דעם פי' פון "ובשביעית יצא לחפשי חנם"²⁴, אַז זייענדיק אַן עבד (וואָס פאַרן זמן פון "יצא לחפשי"²⁵), איז "כל מה דעביד חנם הוא — בלא עול מלכות שמים". ובדוגמת מ"ש²⁶ "זכר-נו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם", אַז בעת די אידן זיינען געווען בשעבוד אין מצרים, איז אויף זיי ניט געווען דער "עול דלעילא" — עס איז געווען אינעם אופן פון "חנם".

אין דעם איז אָבער ניט מובן: דאָס וואָס דער זהר זאָגט, אַז עבדים

המהרש"א היא שאסור בלי רשות רבו. ע"ש.
(22) סנה' נו, סע"א ואילך. רמב"ם שם רפ"ט.

(23) קת, א.

(24) משפטים כא, ב.

(25) ומ"ש "חנם" גבי "ובשביעית יצא לחפשי" הוא, כדמפרש בזהר שם: "ואע"ג דחנם הו' עובדוהי, יצא לחפשי ויהא לי' נייחא". וראה לקמן בשוה"ג הא' להערה 57.

(26) בהעלותך יא, ה. ולהעיר מספרי ורש"י שם: חנם מן המצות.

זיינען פטורין פון "עול מלכותא דל-עילא", קען מען דאָס מסביר זיין, אַז זייענדיק אונטערגעוואָרפן דעם עול פון אַ בו"ד, איז במילא ניט בגדר אַז צו דער זעלבער צייט זאָלן זיי גופא אויף זיך טראָגן (בשלמות) אויך דעם עול פון מלכות שמים

[און דאָס איז מתאים מיטן מאמר רז"ל²⁷: "און ששמעה כו' כי לי בניי עבדים ולא עבדים לעבדים והלך זה וקנה אדון לעצמו", אַז דערמיט וואָס ער מאַכט זיך פאַרשקלאַפט צו אַן אַנדער "אדון", ער ווערט אַן "עבד לעבדים", ווערט פון אים אָפגעטאָן (כביכול) די עבדות צום אויבערשטן²⁸].

ווען עס רעדט זיך אָבער וועגן קיום המצוות אין פועל ממש, איז דאָך אַן עבד עברי, אפילו אַזאָ וואָס איז נמכר לעכו"ם, מחוייב צו מקיים זיין אַלע מצות — וואָרום "הואיל ורבי כו' אף אני כמותו" איז דאָך ניט מער ווי אַ קט"ד וואָס תורה איז עס שולל "שלא יאמר"; און אויך דער קט"ד איז בלויז בנוגע צו געציילטע מצות (ג"ע, ע"ז און חילול שבת), אָבער ניט אין באַצוג צו כל המצות²⁹ — היינט וואָס איז

(27) קידושין כב, ב (הובא בפרש"י משפטים כא, ה).

(28) ומפורש יותר בירושלמי (קידושין פ"א סה"ב): און ששמעה מהר סיני לא יהי' לך אלקים אחרים על פני ופירקה מעלי' עומ"ש וקיבלה עלי' עול בוי"ד. . און ששמעה. . כי לי בניי עבדים כו'.

(29) בירוש' (ברכות פ"ג ה"ג) אמרו, שמה שעבדים פטורין מק"ש ותפלין הוא לפי "שנאמר שמע ישראל. . ה' אחד את שאין לו אדון אלא הקב"ה יצא העבד שיש לו אדון אחר".

אבל [נוסף לזה שהמדובר שם הוא בנוגע לעבד כנעני, הרי אפי' את"ל (כהדעה שהובאה בניצוצי זהר לזהר שם. ועיין בהנסמן שם) שע"פ הירוש' צ"ל הדין כן גם בע"ע, מ"מ] מובן, שאין ללמוד מזה

ה"נ איצטריך לי' לב"נ לקבלא עלי' עומ"ש³² בקדמיתא. . ואי האי לא אשתכח גבי' לא שריא בי' קדושה".

ולכאורה, וואס ווערט דא אויפגע- קלערט און מבואר דורך געבן דעם משל "כהאי תורא כו" — און בפרט אַ דערפון וואס דער אַלטער רבי איז מעתיק דעם משל אין תניא (אע"פ אַז ער איז משמיט כו"כ ענינים שבזהר שם), איז דאך מובן, אַז דערמיט ווערט מבואר אַן ענין עיקרי אין דעם ענין פון קבלת עול מלכות שמים?

איז דער ביאור אין דעם:

דער חידוש וואס דער אַלטער רבי טוט אויף אין דעם פרק וואו ער ברענגט דעם משל פון זהר — און וואס דערמיט גופא איז ער אים מפרש — איז דאך (ניט אַז אַ איד דאַרף בכלל האָבן קבעומ"ש — דאָס איז אַ דבר הפשוט: וויבאַלד אַז דער שרש צו שס"ה ל"ת איז יראת ה' ³³, איז דאך מובן אַז אַ איד איז מוכרח אין יראה — קב"ע — בכדי ער זאָל זיין אויס- געהיט אין שס"ה ל"ת — נאָר) אַז "אע"פ שהיראה היא שרש לסור מרע והאהבה לועשה טוב, אעפ"כ לא די לעורר האהבה לבדה לועשה טוב ול- פחות צריך לעורר תחלה היראה כו"³⁴.

(32) כ"ה בתניא שם. ובזהר שלפנינו: לקבלא עלי' עול בקדמיתא (בהשמטת התיבות "מלכות שמים"). ואפשר אשר (א) אדה"ו מצא גירסא כזו בזהר. (ב) שתיבות אלו הם מאמר המוסגר — שהוסיף אדה"ו לתוס' ביאור, וכמובן מהמשך המאמר שבזהר שם (שלא הובא בתניא) שהכוונה ב"עול" היא לעול מלכות שמים.

(33) כמ"ש בתניא פ"ד (וכ"ה ב"פירוש" לרמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ב). וברפמ"א (נעתק להלן בפנים).

(34) לשון אדה"ו בתניא רפמ"א. וגם בהמשך הענין שם (לפני שמביא מאמר הזהר), מדגיש "אם לומד ומקיים המצוה באהבה לבדה אינה נקראת בשם

דער פשט פון דעם וואס דער זהר זאגט, אַז אַן עבד עברי הנמכר לישראל איז פטור מן המצות?!

אויך דאַרף מען פאַרשטיין דאָס וואָס אין זהר ווערט פאַרגליכן דער "שש שנים תורע שדך גו" (וואָס פאַר דעם "ושבתה הארץ" אין שנה השביעית) צו די "שש שנים יעבוד" פון אַן עבד (וואָס פאַר "ובשביעית יצא לחפשי").

ולכאור, וואָס פאַר אַ דמיון איז דאָס: אמת טאַקע אַז אין די שש שנים, ווען מ'איז פאַרנומען מיט עבודת האדמה, האָט מען ניט אַזויפיל צייט זיך אָפ- צוגעבן מיט לימוד התורה און עבודת ה' ווי אין שנת השביעית, וואָס דאָן איז "ושבתה הארץ שבת לה" ³⁵; פונדעסטוועגן איז דאך דער איד אויך במשך די שש שנים ניט אונטערגע- וואָרפן קיין עול פון אַ בור', ער איז דאָן ניט קיין "עבד לעבדים" — איז אין וואָס קען עס פאַרגליכן ווערן צום פאַל פון "שש שנים יעבוד", וואָס דורכן "קנה אדון לעצמו" ווערט ער (כביכול) פטור פון עול מלכות שמים?

ה. וועט עס ווערן פאַרשטאַנדיק, פון דעם וואָס דער זהר איז דאָרט ממשיך ומבאר דעם ענין פון עול מל- כות שמים מיט אַ משל — און דער אַלטער רבי ברענגט עס אין תניא ³⁶ — "כהאי תורא דיהבין עלי' עול בקד- מיתא בגין לאפקא מיני' טב לעלמא..

לשאר המצות (ושאני ק"ש ותפלין, דמכיון שענינן הוא "הוי אחד" — אינם שייכים לעבדים שיש להם אדון אחר), וכמפורש בפרשתנו, שגם עבד הנמכר לעכו"ם מתוויב בשמירת שבת וכו'.

(30) ראה ספורנו כה, ב: שתהי' כל השנה הבטלה מעבודת האדמה מוכנת לע- בורתו (דהוי').

(31) פמ"א (נו, א).

תכח גבי' לא שריא בי' קדושה, וואס אויך פון דעם אליין איז שוין קלאר, אז אויך צוליב השראת הקדושה וואס קומט דורך קיום מצות עשה פאדערט זיך קב"ע — וואס דארף ער אויך ברענגען דעם משל "כהאי תורא כו"? וועט דאס ווערן פארשטאנדיק נאכן מבאר זיין דעם ל' פון אלטן רבי'ן "כי אף שהיראה היא שרש לסור מרע והאהבה לועשה טוב, אעפ"כ לא די כו": לכאור' איז דאך דא גויטיק בלויז צו באווארענען בנוגע צו "ועשה טוב", אז הגם דער שרש פון ועשה טוב איז אהבה, פונדעסטוועגן איז "לא די" מיט אהבה אליין און מ'דארף (אפילו צוליב ועשה טוב) מעורר זיין אויך יראה, אבער וואס איז דא נוגע די באווארעניש פון די ווערטער "אף שהיראה היא שרש לסור מרע"?

נאך דער הסבר אין דעם איז, אז מיט אט"די ווערטער גיט דער אלטער רבי קלאר צו פארשטיין וואס עס ווערט געמיינט דערמיט אז יראה און קב"ע זיינען גויטיק אויך ביי דער עבד דה פון "ועשה טוב":

ווען ער וואלט דא דערמאנט בלויז דעם פרט פון אהבה און "ועשה טוב", וואלט מען דאן געקענט מיינען, אז דא רעדט זיך וועגן א פאל וואו עס פעלט איבערהויפט דער ענין פון קב"ע וירא אה; און מ'וואלט במילא איינגעלערנט, אז פארוואס איז "לא די לעורר האהבה לבדה לועשה טוב" און מ'מוז אנקומען צו קב"ע — ביז אז "ואי האי לא אש" תכח גבי' לא שריא בי' קדושה" — ווייל דער העדר הקב"ע איז סתור צו השראת הקדושה, ווארום: בעת אז

אז אויך צוליב "ועשה טוב" פאדערט זיך קבלת עומ"ש.

דערפאר איז ער אויך דא מעתיק דעם משל "כהאי תורא דיהבין עלי' עול בקדמיתא בגין לאפקא מיני' טב לעלמא", וואס פון דעם משל איז מובן, אז אויך צוליב "ועשה טוב" מוז זיין קב"ע: אזוי ווי "האי תורא" אז דאס וואס "יהבין עלי' עול בקדמיתא" איז עס (ניט בלויז בכדי צו פארהיטן ער זאל ניט שטויסן און ניט מזיק זיין, נאר אויך) "בגין לאפקא מיני' טב לעלמא", אזוי איז אויך דאס וואס "ב"נ אצטריך לקבל עלי' עומ"ש בקדמיתא", איז עס (ניט בלויז בכדי צו באווארענען ער זאל זיין א סור מרע, נאר אויך) ווייל "אי האי לא אשתכח גבי' לא שריא בי' קדושה": אויך די "השראת הקדושה" — דער "גילוי והמשכת אוא"ס ב"ה למטה", וואס קומט דורך מ"ע — קען ביי אים זיין דוקא ווען דער קיום המ"ע איז (אויך) מצד קבלת עול".

ו. מען קען נאך אבער פרעגן: דער אלטער רבי איז דאך מעתיק דעם לשון פון נמשל אין זהר "ואי האי לא אש"

עבודת העבד", שגם לימור התורה וקיום מ"ע — אף ש"האהבה היא שרש כל רמ"ח מ"ע" — צריכים להיות (לא רק באהבה לבדה, אלא גם) בדרך עבודת עבד.

35) לשון אדה"ז בלקו"ת בלק ע, ג. ושם, שזה נעשה ע"י רמ"ח מ"ע שהם דוגמת "תיקון וסידור כלים נאים", ומל"ת עינים הוא "לבער הרע" — בדוגמת זירה שעושים למלך בודד, אשר (טרם שמסדרים כלים נאים) "צריכים לפנות ההיכל מכל כללך וטינוף".

36) להעיר ממרז"ל (זח"א כו, א. ח"ב קסה, ב. ועוד — הובא בלקו"ת שם) "לעבדה זו רמ"ח מ"ע" (ובספרי עקב יא, ג: "לעבדה זה תתמודד"), שגם לימור התורה וקיום מ"ע, צ"ל באופן ד"לעבדה".

37) כי נוסף לזה שמכיון שהיראה (דוקא) היא שרש לשס"ה ל"ת ובהעדר היראה אפשר שיעבור איוו אסור ח"ו, הרי במילא איא שתהי' בו השראת הקדושה (כמובן מהמשל

נָאָר דעם אופן פון העדר הקב"ע וואו דאָס איז פשוט סותר צו השראת הקדושה, נָאָר אויך), אַז צוליב דער השראת הקדושה גופא פאָדערט זיך קב"ע — איז דער אַלטער רבי מעתיק דעם משל "כהאי תורא כו' " אין וועלכן אַט-דער ענין ווערט אַרויסגע-בראַכט און קלאָר אונטערגעשטראַכן, אַז דאָס וואָס "יהבין עלי" עול בקדמי-תא" איז עס "בגין לאפקא מיני" טב לעלמא".

און דערמיט ווערט אויך פאַרשטאַנ-דיק וואָס דער זהר זאָגט אַז עבדים פטורין מן המצות: דער עיקר ענין פון מצות איז כשם, מצוה מל' ציווי, אַז זייער קיום איז מצד דעם באַפֿעל, און וויבאַלד אַז זיי זיינען פטורין פון עומ"ש, זיינען זיי במילא פטור פון "מצות" — לשון ציווי.

ז. דער טעם וואָס צו דער השראת הקדושה גופא איז נחוץ דער קבלת עומ"ש אויך אין קו פון ועשה טוב, און בשעת דאָס קומט בלויז מצד אהבה איז עס ניט ממשיך השראת הקדושה (הגם אַז ס'איז דאָ ביי אים קב"ע אינעם קו פון סור מרע):

נברא האָט קיין שום ערך ניט לגבי בורא, און דערפֿאַר, ווען דער קיום המצות איז בלויז מצד אהבה, וואָס דאָס איז אַ הרגש וועלכער איז פֿאַר-בונדן מיט דער מציאות האהבה", מציאות הנברא, דערפֿאַר קען דער קיום המצות (מיט אהבה — ענינו דהנברא) ניט דערגרייכן צו "גילוי והמשכת ואו"ס ב"ה" (גילוי הבורא) — וויבאַלד אַז בורא איז באין ערוך

אינער האָט ניט קיין קב"ע, איז ער דאָך ניט בטל צום אויבערשטן, קען דעריבער אין אים ניט זיין קיין הש-ראת הקדושה, ווייל "אין הקב"ה שורה אלא על דבר שבטל אצלו ית'".

דערפֿאַר גיט ער אויך צו די ווער-טער "שהיראה היא שרש לסו"מ", אַז כאָטש ביי אים פעלט ניט די יראה אַלס אַ שרש צו סור מרע; עס איז נָאָר וואָס זיין עבודה פון ועשה טוב ווערט געטאָן מצד התעוררות האהבה לבדה און ניט מצד קב"ע — פונדעסטוועגן איז דאָס ניט גענוג און אויך אין זיין "ועשה טוב" אין "אי-האי (קב"ע) לא אשתכח גבי' לא שריא בי' קדושה".

און בכדי צו מאַכן נאָכמער קלאָר דעם פי' פון "ואי האי לא אשתכח גבי' כו' " — אַז דאָס מיינט (ניט

שבלקות שם, שסידור כלים הנאים הוא זוקא לאחריו פניו ההיכל מכל לכול) — הנה גם העדר הקב"ע מצד עצמו (גם באופן שאין חשש שיעשה איזה איסור ח"ו — ראה לקו"ת מסעי צ, ב, וראה גם "קיצורים לתניא" ע' מג), סותר להשראת הקדושה, כבפנים.

(38) תניא פ"ו (י"ד, ב).

(39) ובפרטיות יותר י"ל: בקיום מ"ע עצמם — בי' ענינים: (א) שקיומם הוא באופן ד"סור מרע": מכיון (גם) המבטל מ"ע הוא מורד במלכותו ית' (כמפורש באגה"ת בתח' לתו), לכן מקיים הוא את המצוה, כי ביטול מ"ע הוא איסור. (ב) שקיום המ"ע הוא מצד ענין החיובי שבוה, העבודה ד"ועשה טוב", וזהו שמחדש אדה"ז במש"כ "כי אף שהיראה היא שרש לסו"מ והאהבה לועשה טוב כו'", שלא רק ה"סור מרע" שבמ"ע צ"ל מצד היראה, אלא גם ה"ועשה טוב" שבהם — אף שהשרש לזה הוא אהבה, בכ"ז, צריך להיות (גם) מצד קב"ע.

(40) ראה סה"מ תקס"ב ע' רעז. ד"ה שופר חצרת" (בסה"מ תרצ"ט) פ"י.

(*) ובזה יומתק מש"כ "שרש לסור מרע" ואינו כותב "לשט"ה ל"ת" כבפ"ד.

גיקייט און איבערגעגעבנקייט פון אן עבד לגבי זיין אדון, אז כל מציאותו איז קנוי לרבו, איז כשם ווי ס'איז ניט שייך אז דער עבד זאל האבן אייגענע רצונות (ביז אפי' ניט קיין אהבה צום אדון כנ"ל, סידן אז מיט דער אהבה גופא פירט ער אויס א ציווי פון אדון) — אזוי איז אויך לאידך גיסא ניט זיין זאך צו באזארגן זיך זיינע הצטרכות: אויפן אדון ליגט א חיוב צו שפייזן און באזארגן זיין עבד מיט אלעם גויטיקן⁴³ — דער עבד אליין דארף זיך פאר דעם ניט זארגן ווייל ער איז א טייל פון נכסי האדון.

דערפאר פארגלייכט דער זהר די "שש שנים תזרע גו'" צו די "שש שנים יעבוד" פון אן עבד וואס איז פטור פון עומ"ש: וויבאלד במשך די "שש שנים" זאגט דער אויבערשטער צו א אידן "תזרע שדך" און "תזמור כרמך", אז דער איד אליין זאל זיך זארגן פאר זיין פרנסה

[און הגם אז די צמיחה פונעם "תזרע" און "תזמור" קומט דאן אויס- שליסלעך מצד דעם "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה"⁴⁴, וויבאלד אבער די ברכה פון אויבערשטן איז פארט אנגעטאן און ווערט אויסגעדריקט דווקא "בכל אשר תעשה" (און בפרט, אז מצד דעם העלם והסתור קען נאך זיין א מקום לטעות אז "כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"⁴⁵) —

(43) תו"כ פרשתנו כה, נג. (פרש"י שם, נד — לפי כמה גירסאות). רמב"ם הל' עבדים רפ"ג.
(44) ראה טו, ית.

(45) עקב ח, יז. וראה דרמ"צ (ח, א. קו, א) שוהו הטעם למה שצ"ל "בכל אשר תעשה".

העכער פון נברא. דוקא ווען דער קיום המצות איז מצד קבעומ"ש, וואס קב"ע איז פארבונדן (ניט מיט זיין מציאות, נאר) מיט מציאות ה"מלך"⁴⁶, דעמאלט האט די מצוה אין זיך, כביכול, דעם כח פון "בורא" און קען במילא פועל זיין "השראת הקדושה".

זאת ועוד יותר: דער גדר פון אן "עבד" איז, אז ער איז אינגאנצן קנוי לרבו⁴⁷; און אויב ער שפירט אין זיך עפעס פון זיין אייגענער מציאות, איז דאס היפך פון עבדות. און דערי- בער, ווען זיין קיום המצות (פון ועשה טוב) איז "באהבה לבדה", קומט אויס אז דאס גופא וואס ביי אים איז דא א הרגש פון אהבה (וועלכע איז פאר- בונדן מיט זיין מציאות והתפשטות), איז עס אין סתירה צום ענין פון קב"ע (כאטש אז ביי אים איז דא דער קב"ע בנוגע צו סור מרע און ער האט מורא "שלא למרוד במלכותו ית'") ובמילא — צו השראת הקדושה. און דערפאר מוז אויך דער ועשה טוב (ווי אויך די אהבה וואס איז דער "שרש לועשה טוב"), זיין דורכגעדרונגען מיט קב"ע (אז אויך זיין אהבת ה' זאל קומען מצד דעם ציווי "ואהבת את ה' אלקיך"⁴⁸) — אזוי ווי אן עבד וואס האט ניט קיין מציאות פאר זיך אוי- סער מציאות האדון.

ח. ע"פ הנ"ל וועט מען אויך פאר- שטיין דעם פארגלייך פון די "שש שנים תזרע גו'" (בשייכות לשמיטה) צו די "שש שנים יעבוד" פון אן עבד: מצד דער פולשטענדיקער אפהייב

(41) ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 233 ואילך.

(42) ראה אוה"ת פנחס ע' אריא, שוהו הטעם למ"ש בכתהאריו"ל שקודם ק"ש צ"ל הריני מקבל עלי מצות ואהבת כו'. עיי"ש.

ווען תורה זאגט אז עס דארף זיין "תזרע" און "תזמור"; ד.ה., אז אויך אין טבע דערהערן אידן דעם למעלה מהטבע.

וואס דאס איז דער חילוק צווישן דער השפעה מלמעלה צו אידן, און די השפעה צו איה'ע, להבדיל: די אומות העולם, וויבאלד זיי זיינען מקבל זייער השפעה פון די כוכבים ומזלות (און פון די ע' שרים) "אשר חלק ה' גו' לכל העמים" ¹¹ — לגבי זיי איז טאקע טבע א העלם והסתר באמת. [וואס דאס איז דער טעם וואס ב"נ זיינען ניט מוזהר אויף "שיתוף" ¹² — הגם אז די כו"מ זיינען ביים אויבערשטן נאך "כגרון ביד החוצב" — ווייל מחמת דעם וואס "חלק ה' להם", גיט עס אן ארט אז לגבי די ב"נ זאלן די כו"מ (און שרים) אויס-קוקן עכ"פ ווי שותפים וואס האבן (כביכול) א דיעה אין דער השפעה אלקית ¹³].

משא"כ אידן זיינען מוזהר על השי-תוף, ווארום הגם אז אויך די השפעה צו אידן קומט אין אן אופן פון "ממגד תבואות שמש גו' ¹⁴ — הערט זיך אבער ביי זיי בגילוי ווי דער שמש יירח וכו' זיינען נאך כגרון ביד החוצב, און אז די השפעה קומט פון אוי-בערשטן.

י"ד. עפ"ז וועט מען אויך פאר-שטיין ווי עס קען זיין א ס"ד "הואיל ורבי עובד ע"ז אף אני כמותו":

(51) ואתחנן ד, יט. וראה רמ"ז ר"פ האוינו. דרמ"צ מצות אחדות ה'.
(52) נסמו בסה"מ מלוקט ח"א ע' ל. ד"ה מים רבים תשי"ז (סה"מ מלוקט שם ע' נב ואילך). ובכ"מ.

(53) ראה בארוכה ד"ה מים רבים שם ובהגסמן שם.

(54) ברכה לג, יד.

ניט ווי בשנה השביעית ווען דער "וצוית את ברכתך גו' ¹⁵ איז בגילוי און ניט מלובש אין לבושי הטבע (ווארום מצד הטבע איז וויבאלד אז "לא נזרע ולא נאסוף גו' ¹⁶ קען אויפ-קומען די שאלה (ביז אז אפילו תורה גיט אן ארט אויף דער שאלה) "וכי תאמרו מה נאכל" ¹⁷) —

קומט דאך אויס, אז אין די "שש שנים" בדוגמא צו די "שש שנים יע-בוד", האט דער אויבערשטער אראפ-גענומען כביכול זיין אדנות פון דעם אידן און אים אריינגעשטעלט ברשות עצמו, אז ער אליין דארף ארבעטן פאר זיין פרנסה ¹⁸ — כאטש אז אן אדון איז מחוייב לזון את עבדו — ווייל די אדנות איז ניט בגילוי.

ט. הגם אז אין די "שש שנים" איז דער "וברכך ה' אלקיך" מלובש און נעלם אינעם "כל אשר תעשה", אין לבושי הטבע, אעפ"כ, וויבאלד אז אויף אידן ווערט געזאגט "כי חלק הו' עמו" ¹⁹, אז זיי זיינען א חלק פון הו' (הי' הוה ויהי' כאחד ²⁰) שלמעלה מהטבע — דערפאר זיינען ביי זיי די לבושי הטבע ניט מעלים אויף אזויפיל אפילו אין משך פון די "שש שנים"

(46) פרשתנו כה, כא.

(47) שם, כ.

(48) ונוסף לזה: מכיון שלית אחר פנוי מיני, הרי גם עשיית המלאכה עצמה — כשעומד לפני המלך מלכו של עולם, היא מרידה, ובמכ"ש ממחוי במחוג (חגיגה ה, ב). — ומה שהאדם מותר בעשיית מלאכה, היינו לפי שמצד ההעלם וכו' אינו כעומד לפני המלך (דרמ"צ ח, א (וראה גם לקו"ש ח"א פ' ויקהל) — לענין ששת ימי החול. וראה רש"י פרשתנו כה, ב).

(49) האוינו לב, ט. וראה אגה"ת פ"ד.

(50) זח"ג רנו, סע"ב. שעויה"א פ"ז

(פב, א).

חיצוני, בפנימיותו אָבער איז די הש' פעה פון ה' * שלמע' מהטבע *.

יא. ע"פ הנ"ל וועט אויך פאָר־שטאַנדיק ווערן, וואָס דוקא ביי דעם קיום הציווי פון "לא תעשו לכם

56) וה' בפשטות — ענין ברכות הנהנין ותוכנו.

57) ועפ"ז תובן השייכות דסיום הסדרה לתחלתה — כי גם החידוש שבהחלת הסדרה הוא, שהוריעה וכו' שבהשש "שנים תהי באופן שלא תסתור לו"שבתה הארץ" בשבי־עית *.

וזהו גם השייכות של תחלת הסדרה וסיומה ל"בהר" — שהשם (ע"פ תורה, או ע"פ מנהג ישראל) הסדרה מורה על תוכן כל הענינים שבה — כי החיבור של ב' ההפכים: העלם והסתור של הטבע (שבשש שנים תזרע ובפרט במכר לעכו"ם), ועם זה — ובשנה השביעית שבת שבתון; לא תעשו וגו', הוא מ"הר סיני" דמכר מכל טוריא (מדרש תהלים סח, יז) (הוצאת בובר). וראה ג"כ מגילה כט, א), שגם ב"הר" המורה על הגבהה והתנשאות — יהי "מכיר" *.

(*) ובוזה יובן מ"ש שש שנים חזרע גו" — דלכאורה מיותר. וגם למה נאמר כתוב זה בעניני שביעית (בין "ושבתה הארץ גו" — ל"ובשנה השביעית גו") — כי החידוש שב"שש שנים תזרע גו" הוא, שאף שתזרע, מ"מ יהי זה באופן שאח"כ יבא ל"שבת שבתון". (ובדוגמת מ"ש "חנם" גבי "ובשביעית יצא לחפשי" — ראה לעיל הערה 25).

(**) וזהו גם מה שמדגיש אה"ז בפמ"א, שמאמר חזרה הוא ב' בהר — (דשלשה אופנים בזה (בתניא): זוהר סתם, בהוספת הפרשה, בציון העמוד. לדוגמא (דכל הג') — פ"אורפ"ב).

כי גם בתניא שם, מדובר בענין חיבור ב' הפכים: אהבה, שהוא הרגש עצמו — הגבהה ד"הר", ובכ"ז — ביטול דקב"ע, "מכיר".

וויבאלד אַז די השפעת הפרנסה צום עבד קומט אינגאנצן דורך זיין אדון — וכן"ל אַז ער איז מחוייב ע"פ תורה לזון את עבדו (ביז אַז אויב דער עבד אַליין טוט עס פאַר זיך, איז עס גאָר היפך ענין העבדות, כנ"ל) — ובמילא קען דאָך ביי אים אויפקומען אַ סברא "הואיל ורבי עובד ע"ז": וויבאלד עס זיינען דאָ ענינים פון ע"ז אין וועלכע "רבי" איז מותר (כנ"ל דער ענין השיתוף אויף וואָס זיין אדון איז ניט מוזהר, ווייל לגבי אים זיינען די כו"מ טאַקע כאילו ווי שותפים), און היות אַז זיין השפעה קומט ע"י רבו — איז "אף אני כמו־תו", אַז אויך די השפעה צו אים קומט (ע"י רבו) כאילו דורכן שיתוף פון די כו"מ — עבודה זרה.

און דאָס איז דער אויפטו אינעם אָנזאָג פון תורה "לא תעשו לכם אלי־לים גו", אַז אַ איד, אין וועלכן מצב ער זאָל ניט שטיין — איז ער "חלק הוי" — דער חילוק איז נאָר בנוגע העלם וגילוי, אַז בשנה השביעית איז "וצויתי את ברכתי" בתכלית הגילוי; אין די "שש שנים" איז דער "וברכך ה' אלקיך" מלוּבש און נעלם אין "בכל אשר תעשה"; און ביי אַ נמכר לעכו"ם איז די ברכת ה' מלוּבש אין נאָך אַ גרעבערן לבוש, ביז אַז זיין פרנסה (בגילוי) קומט דורך אַרבעט פאַר אַ גוי (און אפי' נאָך נידעריקער דערפון — אַ "נמכר לעקר" — דורך ווערן אַ חוטב עצים און שואב מים פאַר ע"ז *).

אָן „לא תעשו לכם אלילים גו' את שבתותי תשמרו“, איז טאָקע אַ זיך כערע זאָך אַז דורך מיין מקיים זיין אַט־די מצוה, וועט זיך אויפֿטאָן דער ענין פון שׂכר; ס'איז אָבער דאָ אַן אַרט צו אָננעמען, אַז דער דאָזיגער שׂכר זאָל מיר ניט „אָפּגעצאָלט“ ווערן, זאָל מיר ניט דערגרייכן, וואָרום וויבאַלד אַז לויט מיין מצב איז „אני כמותו“, היינט ווי איז מעגליך אַז דער שׂכר וואָס טוט זיך אויף דורך ניט דינען ע"ז און שמירת שבת (וואָס דאָס איז דער גילוי פון הוי' שלמעלה מהטבע וועלכער איז שייך דווקא צו אידן) זאָל אָנקומען צו מיר, און נאָך בגי' לוי'?

אויף דעם זאָגט דער פסוק „אני ה' — נאמן לשלם שכר“: מצד דער מדריגה פון ה' אַליין, וואָס אויך ה' איז בלויז אַ שם (אע"פּ וואָס צווישן שמות גופא איז ער דער שם העצם, שם המפורש „שם המיוחד וכו'“), קען ער טאָקע ניט נמשך ווערן בגלוי צו אַזא אידן וואָס נמכר לעכו"ם, און דער־פאַר איז מצד תורה פאַראַן אַן אַרט אויפֿן ס"ד „הואיל ורבי כו' אף אני כמותו“ — כאָטש אַז „חלק ה' עמו“ — ווייל ביי דעם אידן וואָס נמכר לעכו"ם, איז דער שם הוי' ניט מאיר בגילוי.

אָבער דורך דעם וואָס ער איז מקיים דעם ציווי (וואָס מצות דער־לאַנגען אין עצמות) לא תעשו גו'

אלילים גו'“ און „את שבתותי תשמרו גו'“, וואו עס רעדט זיך וועגן א „נמכר לעכו"ם“, דאָרף דער פסוק מחדש זיין „אני הוי' — נאמן לשלם שכר“:

דער שׂכר פון מצות איז (ניט קיין זייטיגע זאָך, מיט וועלכער מען באַ־לוינט דעם מענטשן פאַר דער מצוה וואָס ער האָט געטאָן, נאָר) אַ די־רעקטע תוצאה פון די מצוה גופא „און ווי דער אַלטער רבי זאָגט „כי הגורם שכר המצוה הוא המצוה בעצמה“.

אָבער אין שכר המצות גופא זיי־נען פאַראַן צוויי ענינים: (א) דער ווערן פון דער מציאות פון דעם שׂכר, וואָס ווערט געשאַפֿן דורך דער עשׂ־יית המצוה, און (ב) דער תשלום השׂכר, די באַלוינונג וואָס ווערט גע־צאָלט און קומט אַן צום מענטשן. בנוגע אַלע מצות איז אַ דבר פשוט, אַז: (א) דורך קיום המצוה ווערט אויפֿגעטאָן (למעלה) שכר המצוה, (ב) דער שׂכר קומט אַן צום אדם המקיים את המצוה, בעת עס רעדט זיך אָבער וועגן דעם ציווי „לא תעשו לכם אלי־לים גו' את שבתותי תשמרו“ וואָס איז געזאָגט געוואָרן צו אַ נמכר לעכו"ם; צו אַזא וואָס בגילוי שטייט ער אין אַ מצב פון „אני כמותו“, אַז ער איז מקבל זיין השפעה דורך רבו (און ניט פון הוי' שלמעלה מה־טבע) —

קען ער דעריבער טראַכטן ביי זיך: וויבאַלד אַז תורה זאָגט מיר

(58) הדיעות בזה ראה של"ה בית אחרון (יב, א"ב).

(59) יתניא רפ"ז, ובפ"ט (נג, א): שמשכרה (דהמצוה) נדע מהותה ומדרגתה.

(60) שזהו עוד יותר מהתואר שם המיוחד — ראה כס"מ לרמב"ם הל' ע"ז פ"ב ה"ו.

(61) סוטה (לה, א), סנהדרין גו, א ואילך. ביאור ג' תוארים אלה — ראה פרס שי"ט בתחלתו.

זרים ורעו צאנכם" וואָס וועט זיין
לע"ל) —

קען ער טראַכטן ביי זיך, אָז דער
"עמל בתורה": (א) האָט ניט קיין
"שכר" — אַ מסובב בגדר שכר —
ווייל עס איז העכער פון דעם⁶⁵, (ב)
עס קען צו עס במעמדו ומצבו ניט
דערגרייכן, ווייל דאָס איז לגמרי הע-
כער פון דעם, העכער פאַר "זמן און
מקום"⁶⁶.

זאָגט ר' מאיר: (א) "יש שכר הרב-
בה" (ב) "ליתן לך",

וואָרום מצד עצמות, וואָס ער איז
ניט מוגדר אין קיינע הגדרות ח"ו,
ניט אין גדר פון גבול און אויך ניט
אין גדר פון בל"ג, איז פאַראַן דער
"שכר הרבה" און עס איז אויך "ליתן
לך".

משיחות ש"פ בהר"ב תשכ"ד
(וש"פ עקב תשכ"ח)

(65) עיין ברכות (לד, ב): כל הנביאים
כולן לא נתנבאו אלא כו' אבל כו' עין
לא ראתה אלקים זולתך כו' רשב"ג אמר
זה עדן כו' (ובאוה"ט להצ"צ עה"פ ישעי'
סד, ג).

(66) ע"ד מרז"ל שכר מצוה בהאי עלמא
ליכא. וראה אגה"ק ס"ג.

את שבתותי תשמרו, דאָס רירט אָן
אין "אני הוי'". און וויבאַלד אַז מצד
דעם "אני", מצד עצמות, איז נישט
קיין הגבלות — קומט דעריבער דער
שכר אָן אויך צו דעם נמכר לעכו"ם.

יב. עד"ז איז אויך בנוגע צו דער הב-
טחה "יש שכר הרבה ליתן לך", וואָס
ר"מ זאָגט דעם אידן וואָס איז "ממעט
בעסק" און אַנשטאָט דעם איז ער
זיך עוסק בתורה — אַז וויבאַלד ער
שטייט אין אַזאָ דרגא וואָס מצד מע-
מדו ומצבו איז ע"פ שו"ע איז ער
אַ בעל-עסק⁶⁷ (און אויך די הוראת
המשנה איז נישט ער זאָל אויפהערן
זיין אַ בעל-עסק און ווערן אַ יושב
אוהל, נאָר ער זאָל בלויז ממעט זיין
בעסק); ער שטייט ניט אין דער
דרגא פון די "עושין רצונו של מקום"
וועגן וועלכע עס רעדט די גמרא
אין ברכות, וואָס זייער עבודה איז
בכל מאדך⁶⁸, וועלכע זיינען אינגאַנצן
איבערגעגעבן צו תורה און זייער פר-
נסה ווערט זיי נמשך אין אַן אופן
שלמעלה מהטבע⁶⁹ (בדוגמת "ועמדו

(62) ראה קו"א להל' ת"ת שם (קרב
לסופר): ואדרבה, מוטב שירבה בסחורה
להחזיק ת"ח.

(63) ברכות לה, ב.
(64) ראה רמב"ם סוף הל' שמיטה ויובל.

בחוקותי *

ולא ישחיתו". היינט ווי קען גאר ר"י לערנען "מעבירים מן העולם" ?

(4) שם, ט.

(5) ואין לתרץ (כב) דרך הקודש לתו"כ (כאן) שר"י ס"ל שהכתובים שבישע"י שם נאמרו בדרך משל על אוה"ע (כדעת הרמב"ם הל' מלכים רפ"ב) — שהרי הכתוב והשבתי ח"י רעה (לדעת ר"י) הוא "ביסול דבר ממנהגו של עולם" * יותר מ"וגר זאב עם כבש", ולדעת הרמב"ם סס"ל שבימות ה' משיח לא יבטל דבר ממנהגו של עולם והכתובים שבישע"י שם — משל הם, הרי גם הכתוב והשבתי ח"י רעה עכ"ל שמשל הוא (ובמכש"כ מהכתוב וגר זאב עם כבש), וכמ"ש בנו"כ להרמב"ם שם. וממ"ש בתו"כ כאן (גם לדעת ר"י) ש"השבתי ח"י רעה" היא כפשוטו **, הרי במכ"ש סס"ל שגם הכתובים שבישע"י שם הם כפשוטו.

(*) ברמב"ן כאן: "שלא יבואו חיות רעות בארצכם, כי בהיות השבע וברכות הטובה ובהיות הערים מלאות אדם לא תבואנה חיות ב"שוב". ולפ"ז, "והשבתי ח"י רעה" אינו ביסול מנהגו של עולם.

(ועפ"ז יובן גם מ"ש הרמב"ם שם, וזה שנאמר בישע"י וגר זאב עם כבש כו' — זלכאורה, למה לא הקשה ממה שנאמר בתורה "והשבתי ח"י רעה" — כי פסוק זה, אפשר לפרשו כהרמב"ן, ואין צורך לחזק שנאמר בדרך משל).

אבל מפשטות לשון התו"כ "מעבירים מן העולם" (וכן בדעת ר"ש "למשבית מויקין מן העולם", למה לא הקשה ממה הכתוב "הארץ" — משמע שהחיות רעות יושבתו מכל העולם, וא"כ ה"ז "ביסול מנהגו של עולם".

(**) וי"ל, שהמקור לדעת הראב"ז שם ש"השבתי ח"י רעה מן הארץ" הוא כפשוטו (ראה רדב"ז שם: "ואין זו השגה, כמו ששאר הכתובים משל גם זה משל"), הוא מדרשת התור"כ כאן, וראה לקו"ש חכ"ז ע' 193.

א. אין פסוק "והשבתי ח"י רעה מן הארץ" ¹, ברענגט דער תורת כהנים א פלוגתא צווישן ר' יהודה און ר' שמעון: "ר"י אומר מעבירים מן העולם. ר"ש אומר משביתן שלא יזוקו".

דערנאך ברענגט דער תו"כ א ראי' צו דעת ר"ש: "וכן הוא אומר: מזמור שיר ליום השבת — למשבית מויקין מן העולם, משביתן שלא יזוקו. וכן הוא אומר: וגר זאב עם כבש. . . ונער קטן נוהג בהם. . . ושעשע יונק על חור פתן. . . מלמד שתנוק מיש" ראל עתיד להושיט את ידו לתוך גלגל עינו של צפוני כו".

איז אין דעם ניט מובן:

(א) וואס איז די ראי' פון פסוק "מזמור שיר ליום השבת" און "מש" בית מויקין" (וואס וועט זיין לעתיד) מיינט "שלא יזוקו"? דער ווארט "ה" שבת" איז דאך פון לשון "שביתת" פונקט ווי דער ווארט "והשבתי". איז וואס איז "ליום השבת" מער הוכחה און עס מיינט "שלא יזוקו" ווי "והשבתי ח"י רעה": כשם ווי "והשבתי" טייטשט ר"י און דאס מיינט "מעבירים מן הער" לם", קען ער דאך אזוי אויך לערנען אין פסוק "ליום השבת" ?

(ב) לאיך גיסא: אין פסוק "וגר זאב עם כבש וגו'" איז דאך מפורש און אויך לעתיד וועלן זיין די אלע חיות המויקות — זאב, דוב, ארי' און נחש; עס איז מער ניט וואס "לא ירעו

(*) וסיום מס' תמיד (ס"ה ואילך).

(1) פרשתנו כו, ו.

(2) תהלים צב, א.

(3) ישעי' יא, יח.